

Sistemul de management al securității și sănătății în muncă – premisă a existenței firmei pe piața externă după aderarea României la UE

Ec. drd. Lazăr LAJU

Rezumat

O obligație legală a managerilor oricărei firme este de a conduce activitatea din propria firmă astfel încât să asigure securitatea și sănătatea în muncă a tuturor lucrătorilor din subordine. Pentru a alege însă modalitatea optimă de management, care să permită îndeplinirea integrală a acestei probleme, este necesară, mai întâi, clarificarea domeniului la care trebuie să se raporteze protecția muncii și construirea unui sistem al managementului securității și sănătății în muncă.

Abstract

The general labor protection norms, ed.2002 – oblige the employers to “let the employees know the personal policy of preventing the labor accidents and professional illness, which will be oriented exclusively towards the implementation of a management system of security and labor health”. (art.7). Also, it has been established that in a period of 10 years from coming into force of the norms, all the employers who have in their structure a department for labor protection should implement management systems of security and labor health (art.10).

Componentă intrinsecă a strategiei manageriale a oricărei firme, activitatea de prevenire reprezintă un ansamblu de procedee și măsuri luate sau planificate la toate stadiile procesului de muncă de la proiectare până la operaționalizarea acestuia, menite să asigure desfășurarea activității în condiții de maximă securitate, sănătatea și integritatea participanților

la procesul de muncă, prin care se elimină riscurile de accidentare sau îmbolnăvire profesională.

Prevenirea accidentelor și a bolilor profesionale se poate realiza printr-o politică adecvată care să aibă în vedere îmbunătățirea continuă a performanței și integrarea managementului de securitate în muncă în managementul strategic al firmei.

Strategia de dezvoltare economică a României și de integrare în Uniunea Europeană prevede ca obiectiv prioritar adoptarea acquis-ului comunitar în domeniul securității și sănătății ocupaționale din perspectiva asigurării cerințelor minime de securitate și sănătate la locurile de muncă.

O tendință generală manifestată pe plan internațional, inclusiv în spațiul comunitar, este aceea de a promova utilizarea metodelor științifice în derularea activității preventive, în particular folosirea pe scară largă a managementului securității și sănătății ocupaționale la nivelul organizațiilor.

Atitudinea adoptată se reflectă în inițierea unor referențiale cu caracter voluntar, care facilitează conceperea și implementarea de către firme a unor sisteme de management al securității și sănătății ocupaționale.

Printre cele mai reprezentative acte de acest gen amintim:

- Standardul englez BS 8800:1996. Sisteme de management al securității și sănătății în muncă, Ghid;
- OHSAS 18001:1999. Sisteme de management al securității și sănătății în muncă, Specificații;
- OHSAS 18002:2000. Sisteme de management al securității și sănătății în muncă, Ghid de implementare;
- ILO-OSH 2001. Ghid pentru sisteme de management al securității și sănătății în muncă.

Aliniindu-se la aceste principii, legislația din țara noastră, respectiv *Normele generale de protecție a muncii* (2002), impune angajatorilor obligația de a face „cunoscută salariaților politica proprie de prevenire a accidentelor de muncă și îmbolnăvirilor profesionale care se va orienta inclusiv spre implementarea unui sistem de management al securității și sănătății în muncă.

De asemenea, legislația română, mai sus menționată, prevede ca în termen de 10 ani de la intrarea normelor în vigoare, toții angajatorii care au în structură compartimente de protecție a muncii să implementeze sisteme de management al securității și sănătății în muncă.

Pentru respectarea noilor cerințe legislative, angajatorii nu dispun de instrumente adecvate. În România nu există un model național de sistem de management al securității și sănătății în muncă, nici sub formă de ghid, nici de reglementare tehnică.

În consecință, agenții economici interesați sunt nevoiți să apeleze la modele străine, ceea ce creează dificultăți atât în integrarea aspectelor specifice securității și sănătății ocupaționale în sistemul de management general sau în sistemul calității, cât și în respectarea prevederilor legislației naționale în domeniul protecției muncii.

Managementul securității și sănătății în muncă este veriga lipsă în elaborarea și implementarea sistemelor integrate de management. Calitate, mediu, muncă, în conformitate cu noile tendințe la nivel european.

Implementarea sistemelor de management vine în completarea sistemului organizatoric existent la nivelul firmei și favorizează aplicarea sistematică a legislației de securitate și sănătate în muncă, realizând integrarea acestui domeniu în managementul general al firmei.

Având în vedere faptul că activitatea de prevenire a accidentelor de muncă și a îmbolnăvirilor profesionale trebuie să fie ca „o stare de spirit” la care trebuie să fie asociați efectiv salariații, putând fi utilizată și ca material de formare profesională a acestora.

Încă din antichitate, oamenii și-au dat seama că munca pe care o prestează poate fi periculoasă pentru ei și au căutat diverse căi pentru a se proteja. Chiar dacă omul a reușit să creeze breșe tot mai adânci în cunoașterea macro sau microcosmosului, în fiecare zi, în fiecare țară, există muncitori care nu se mai întorc seara la căminele lor, datorită accidentelor de muncă și îmbolnăvirilor profesionale.

Modalități de perfecționare a managementului securității și sănătății ocupaționale la nivel de organizație economică

Diagnoza securității și sănătății ocupaționale, efectuată pentru industria de prelucrare a lemnului în contextul cerințelor stabilite prin prevederile legislative, a relevat o serie de aspecte negative:

- absența unui sistem de management al securității și sănătății ocupaționale (obligatorii conform art. 7 din Normele generale de protecție a muncii);
- neintegrarea conducerii activității preventive în managementul general al firmelor (obligatoriu prin art. 8 din Normele generale de protecție a muncii);
- neintegrarea activității de protecție a muncii, a mediului și a calității, așa cum solicită orientarea actuală a politicilor micro și macroeconomice;
- neaplicarea procedurilor specifice solicitate de noua legislație;
- deficiențe relaționale specifice solicitate de noua legislație;
- neconcordanțe sau încălcări ale legislației în vigoare în domeniu, cum ar fi:
 - ✓ documentații incomplete prin care se stabilesc atribuțiile personalului din sistem, privind obligații fundamentale atât ale managerului, cât și ale responsabilului cu protecția muncii;
 - ✓ competențe atribuite greșit. De exemplu, răspunderea pentru realizarea prevenirii accidentelor este atribuită responsabilului cu protecția muncii – conform legislației, rolul acestuia este de a fundamenta o decizie și nu răspunde decât pentru acțiuni specifice – instruire, propagandă, supraveghere, aplicare măsuri de către personalul firmei etc.;

Pentru a elimina aceste deficiențe, se propun două modalități, a căror utilizare este condiționată de dimensiunea organizației economice:

- └ organizații cu peste 50 de angajați exclusiv: aplicarea managementului științific al securității și sănătății ocupaționale, prin implementarea unor sisteme de management al securității și sănătății ocupaționale adecvate;

- └ organizații cu mai puțin de 50 de angajați: implementarea unor proceduri care să asigure realizarea eficace și eficientă a activității preventive.

Implementarea managementului științific al securității și sănătății ocupaționale

Pentru firmele române și de prelucrare a lemnului cu mai mult de 50 de angajați, considerăm că modalitatea optimă de perfecționare a managementului activității preventive o reprezintă aplicarea managementului științific.

Afirmația se justifică prin următoarele argumente decisive:

a) Argumentarea de natură științifică

Majoritatea administratorilor și directorilor din țara noastră consideră și în prezent managementul ca fiind o activitate practică, concretă, formată din ansamblul activităților de organizare și de conducere a unui proces de producție. Aparent, sunt acțiuni pe care le poate desfășura cu același succes orice individ.

Teoria și practica economică au demonstrat însă că se pot teoretiza corelațiile: organizare – planificare – rezultate, ceea ce a dus la acceptarea managementului ca știință a organizării și conducerii firmei, a cărei aplicare asigură maximizarea profitului.

Deoarece realizarea securității și sănătății ocupaționale este integrată activităților care asigură derularea proceselor de producție, este inevitabil ca ea să fie inclusă în sfera de acțiune a managementului de firmă. Ceea ce înseamnă că organizarea și dirijarea prevenirii în așa fel încât să contribuie la îndeplinirea obiectivelor majore ale organizației trebuie să se facă pe baza aceluiași metode și instrumente ca în cazul activității productive.

În prezent toate țările dezvoltate acceptă necesitatea adoptării metodelor științifice de conducere a activității de prevenire a accidentelor și îmbolnăvirilor profesionale, respectiv a managementului securității și sănătății ocupaționale.

Managementul științific, indiferent de domeniu, se execută numai în condițiile existenței și funcționării unui sistem – sistemul de management, ale cărui componente asigură derularea proceselor de management, existența și funcționarea relațiilor de management, îndeplinirea funcțiilor managementului.

Acest aspect este subliniat de toate reglementările internaționale în domeniu, care explicitează faptul că **aplicarea managementului științific în activitatea preventivă înseamnă conceperea, implementarea și menținerea în funcțiune a unor sisteme de management al securității și sănătății ocupaționale, adoptate necesităților organizației respective.**

b) Argumente de natură economică

Opinia generală este că managementul securității și sănătății ocupaționale aduce beneficii organizațiilor sub diverse forme. Cel mai ușor de decelat este impactul organizării activității preventive după principiile managementului științific asupra poziției unei firme pe piață.

Una dintre condițiile actuale pentru obținerea unei poziții avantajoase pe piața internațională este auditarea calității activității unei organizații economice de către un organism abilitat. Printre activitățile care trebuie evaluate în acest scop este și cea de realizare a securității și sănătății ocupaționale.

Au apărut astfel solicitări pentru conceperea unor sisteme de management al activității preventive, ca și a unor referențiale în funcție de care aceste sisteme să poată fi evaluate și certificate. Ele permit obținerea de avantaje competitive datorită posibilității de a demonstra conformitatea cu legislația și reglementările naționale în domeniul securității și sănătății ocupaționale, de regulă, prin certificarea din partea unui organism exterior.

Dacă acest avantaj nu este întotdeauna semnificativ, implementarea managementului securității și sănătății ocupaționale aduce întotdeauna beneficii economico-financiare prin diminuarea numărului de accidente și îmbolnăviri profesionale, ceea ce înseamnă reducerea costului asociat insecurității.

c) Argumente de natură legislativă

Legislația română în domeniu – art. 7, Normele generale de protecție a muncii – prevede pentru organizațiile economice cu structură completă de protecție a muncii obligativitatea implementării de sisteme de management al securității și sănătății ocupaționale.

În această categorie sunt incluse toate organizațiile cu peste 50 de angajați care trebuie să aibă compartimente de protecție a muncii (format din serviciul de securitate și sănătate în muncă și serviciul de medicină a muncii).

Normele generale stipulează și trăsăturile obligatorii ale sistemului de management al securității și sănătății ocupaționale.

- 4 managementul sistemului de securitate și sănătate în muncă este în parte componentă a sistemului general de management;
- 4 căi și modalități de comunicare strict reglementate și eficiente;
- 4 instrumente pentru control și evaluare; analiza inițială, evaluarea și controlul riscului, auditul, analiza efectuată de conducere;
- 4 principiul îmbunătățirii continue a performanței;
- 4 abordarea problematicii specifice cu instrumente compatibile cu cele ale managementului general.

d) Argumentarea de politică națională;

Obligativitatea armonizării legislației naționale privind securitatea și sănătatea ocupațională cu legislația Uniunii Europene.

**Oportunități, instrumente și avantaje
ale implementării sistemelor de management
al securității și sănătății în muncă**

Managementul securității și sănătății în muncă trebuie gândit ca o componentă a managementului general al firmei, căreia trebuie să i se aloce resursele materiale financiare, umane și informaționale necesare și de pe urma cărora se vor obține rezultate care vor duce la performanțe înalte.

Prevenirea riscurilor de accidente și îmbolnăviri profesionale este atât o obligație a top-managementului firmelor, cât și un deziderat al acestora.

Îmbunătățirea continuă a firmelor se poate obține printr-un bun management în condițiile integrării sistemelor calitate-mediu-securitate. Deși nu există încă un standard internațional pentru sistemele de management al securității și sănătății în muncă, preocupările pentru o abordare managerială în acest domeniu au existat încă din anul 1996, imediat după apariția standardelor pentru sistemele de management de mediu.

Stimulate de succesul sistemelor de management de calitate și de mediu, tot mai multe organizații naționale și internaționale au propus modele pentru sisteme de management de securitate a muncii, în prezent existând mai multe

variante de astfel de sisteme, din care cele mai multe au fost prezentate în prima parte a lucrării.

Gestionarea problemelor de securitate și sănătate în cadrul unui sistem de management vine să întărească șansele țării noastre de îndeplinire a condițiilor de aderare la Uniunea Europeană.

Vorbind de oportunități ale implementării sistemului de management al securității și sănătății în muncă, nu putem să ometem existența unei oferte vaste pentru formarea de specialiști în domeniul sistemelor de management, programe legate de aderarea la Uniunea Europeană, elemente ale legislației naționale și ale structurii organizatorice ce pot fi dezvoltate în implementarea sistemelor de management neintegrate.

Dacă ne referim la avantaje, acestea ar putea fi:

- îmbunătățirea imaginii firmei și a capacității sale de comunicare cu autoritățile și partenerii;
- un sistem de management mai flexibil, mai eficient și cu costuri mai reduse;
- fundamentarea și consolidarea unei culturi a calității produselor și serviciilor și o preocupare privind mediul de muncă și cel înconjurător;
- satisfacerea tuturor cerințelor impuse agenților economici, respectiv competitivitatea, protecția mediului, securitatea în muncă, în spiritul dezvoltării durabile.

Concepții actuale ale abordării securității muncii din prisma economicului

A fost necesară o lungă perioadă pentru modificarea concepțiilor încât să se permită abordarea problemei costului accidentelor de muncă și bolilor profesionale. Începând după cel de-al Doilea Război Mondial, în cercetările efectuate pentru îmbunătățirea securității muncii s-au conturat două orientări.

Prima pune accentul pe **latura psihologică**: lucrătorii trebuie sensibilizați la ideea că accidentul de muncă este inevitabil, că nu reprezintă o fatalitate. În această direcție, prevenirea accidentelor constă, în principal, în protejarea lucrătorului și în evitarea tuturor comportamentelor potențial periculoase.

Al doilea aspect este de **natură economică**, pionierii acesteia fiind cercetătorii americani. Se pleacă de la ideea că prevenirea accidentelor și îmbolnăvirilor profesionale, ca orice altă activitate consumatoare de resurse, trebuie tratată prin prisma eficienței sale.

Pierderile de natură economică generate de producerea celor două evenimente constituie argumentul fundamental pentru utilizarea **analizei cost-beneficiu** (deci criteriul eficienței economice) în legătură cu securitatea și sănătatea în muncă.

Respectarea criteriului eficienței economice implică, în fapt, compararea rezultatelor cu resursele care nu se pot realiza decât dacă acestea sunt cuantificate.

Există și un alt aspect care implică o relație directă între factorul economic și domeniul securității muncii. Îndeplinirea de către societate a misiunii de realizare a protecției sociale, în care este inclusă și securitatea și sănătatea în muncă, se concretizează în două funcții de intervenție.

Prima dintre ele, **de natură preventivă**, se materializează în reglementările naționale pentru crearea unui climat sigur și sănătos de muncă. În orice formă de organizare statală, pârghia cea mai eficientă pentru realizarea obiectivelor stabilite pe plan național este cea de natură economică. Prin urmare, societatea trebuie să găsească acele mijloace prin care agentul economic să fie obligat să suporte o parte mai mare din costul social aferent lipsei de securitate a muncii, respectiv o parte direct proporțională cu grija pe care o acordă calității condițiilor de muncă.

Cea de-a doua funcție este cea a **asumării responsabilității**, recunoscută de colectivitate, prin suportarea financiară a unei părți din consecințele accidentelor și bolilor profesionale sub forma cheltuielilor cu asigurările sociale.

Este deci moral ca fiecare agent economic, ca generator al procesului de muncă, să suporte în cea mai mare măsură consecințele propriei sale activități, a calității acesteia. El este consumatorul direct al forței de muncă și, ca atare, trebuie să plătească într-un mod adecvat utilizarea acesteia.

Pentru a micșora efectele economice ale accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, se impune o politică sănătoasă în prevenirea acestora, investind în îmbunătățirea activității societății. Dar pentru a putea preveni se impune, mai întâi, evaluarea riscurilor profesionale care dă posibilitatea angajatorului să întreprindă acțiuni care să conducă la reducerea sau eliminarea lor.

Angajatorul este singurul responsabil de sănătatea și securitatea salariaților săi, iar activitatea de prevenire a riscurilor de producere a accidentelor de muncă și îmbolnăvirile profesionale este o problemă care privește pe toți participanții la procesul de muncă. Aceasta deoarece angajatorii sunt singurele persoane care, potrivit atribuțiilor ce le au, dețin toată puterea de decizie și pot manevra pârgurile mecanismelor financiare pentru transpunerea în realitate a politicii manageriale în materie de prevenire a riscurilor profesionale.

Îndeplinirea obiectivelor securității și sănătății în muncă poate avea un impact pozitiv asupra eficacității operaționale și performanțelor financiare:

Continuitatea procesului de producție. Este bine cunoscut faptul că producerea unui accident generează întreruperea lucrului pentru o perioadă de timp relativ limitată, dar, în același timp, creează o stare de tensiune în rândul personalului datorată evenimentului și incertitudinii că acesta nu se va repeta.

Reducerea costurilor. Mijloacele bine alese de prevenire a riscurilor măresc viteza de derulare a fluxului tehnologic micșorând sau eliminând timpii morți, fapt ce conduce la o creștere a producției și, implicit, la reducerea cheltuielilor pe unitatea de produs.

Creșterea eficienței muncii. Aplicarea unor măsuri de prevenire conduce la reducerea sau eliminarea cheltuielilor făcute cu repararea utilajelor afectate de accidente, la eliminarea costurilor directe ale accidentului, la evitarea perturbărilor procesului prin reorganizări ale personalului, precum și la eliminarea cheltuielilor suplimentare legate de pregătirea personalului ce suplinește pe cei accidentați.

Creșterea productivității. Alegerea tehnologiilor și echipamentelor cât mai puțin periculoase, stabilirea ergonomică a fluxului tehnologic, disciplinarea tehnologică a personalului, respectarea graficelor de întreținere-reparație sunt tot atâtea elemente care contribuie la creșterea productivității atât prin creșterea randamentului utilajelor, cât și prin creșterea randamentului personalului.

Îmbunătățirea climatului socio-profesional. Implicarea întregului personal în activitatea de prevenire a riscurilor profesionale conduce la conștientizarea propriului rol socio-profesional pe care îl are fiecare angajat. De asemenea, aceasta conduce la găsirea celor mai bune metode de organizare a muncii.

Relațiile profesionale și sociale corect stabilite în cadrul organizației sau a formației de lucru creează un climat de siguranță și încredere.

Creșterea prestigiului societății. Prin asigurarea unor condiții de securitate sporită în muncă (prin neintervenția unor factori perturbatorii cauzati de accidente în respectarea contractelor și angajamentelor) și ca urmare a realizării unor produse de calitate, atât în rândul angajaților proprii, cât și în rândul beneficiarilor și colaboratorilor se va crea o imagine favorabilă cu privire la seriozitatea societății.

Între managementul general al firmei și cel al securității și sănătății în muncă se pot crea conexiuni puternice, care pot fi exprimate sintetic astfel:

- ◆ pentru a se forma o cultură organizațională adecvată unui management performant ar trebui să se adopteși un comportament corespunzător față de consumul irațional de resurse, inclusiv față de protejarea propriei persoane și a celorlalți participanți la procesul de producție, ca răspuns la imperativele de moment ale societății;
- ◆ ameliorarea securității și sănătății în muncă contribuie la managementul eficace al resurselor umane și oferă, printre alte beneficii, o utilizare superioară a timpului de muncă, prin diminuarea absenteismului din cauza morbidității profesionale;
- ◆ activitatea de realizare a securității și sănătății în muncă este, prin natura sa, parte integrantă a organizării muncii. Alocarea cuceririlor științei manageriale în scopul creșterii profitului nu poate ocoli nici unul dintre instrumentele specifice, printre care se înscrie și organizarea muncii, implicit măsurile de prevenire a accidentelor și îmbolnăvirilor profesionale;
- ◆ în calitate de componentă a activității economice, activitatea de realiere a securității și sănătății în muncă reacționează la aceleași instrumente și mijloace. Optimizarea sa, cerința legală în etapa actuală, se poate face numai cu ajutorul aceleiași modalități de conducere și organizare: **managementul științific.**

Aceste corelații sunt, în esență, elementele care justifică necesitatea utilizării managementului științific în activitatea de prevenire a accidentelor de muncă și îmbolnăvire profesională.

Bibilografie

1. DARABONȚ, AL. PECE, ȘT. DĂSCĂLESCU, A. *Managementul securității și sănătății în muncă* (vol I, II), București, Editura Agir, 2001
2. DARABONȚ, AL. NISIPEANU, DARABONȚ, D. *Managementul securității și sănătății în muncă*, București, Editura Agir, 2001
3. DARABONȚ, AL. *Managementul protecției muncii. Risc și securitate în muncă*, I.C.S.P.M., București, nr. 3 – 4, 1994
4. DARABONȚ, AL. PECE, ȘT. și col. *Protecția muncii (manual pentru învățământul universitar)*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1996
5. OHSAS *Sisteme de management al securității și sănătății în muncă*, Ghid de implementare, 18.002:2000
6. SGS & ISMOLA ISA *Cerințe pentru sisteme de management al securității și sănătății în muncă*, 2000: 1997
7. SR. EN. ISO *Sisteme de management al calității*, 9001: 2000
8. *** *Legea nr. 90/1996 privind protecția muncii*
9. *** *Directiva-cadru 398/ 391/CEE privind introducerea măsurilor pentru încurajarea îmbunătățirilor în domeniul securității și sănătății în muncă*
10. *** *Normele generale de protecție a muncii*, ediția 2002